

JARKKO S. TUUSVUORI

Tiedon kohtalosta nykyjulkisuudessa

Yle-kohu huipentui toukokuun lopussa uutispäätoimittajan eroon. Skandaalia voi pohtia myös lukemalla joukkoa sitä edeltäneitä nimekkeitä yleisestä mediamuutoksesta seurauksineen. Tiedon tuottamisen ja välittämisen rakenteet ovat vaihtuneet samaa tahtia kuin tiedon hankinnan ja kulutuksen käytännöt ovat uusiutuneet. Monet kansalaiset osaavat yhdistää uutisseurannan, ajankohtaiskommentoinnin, yhteydenpidon ja mukavasta elämästä nauttimisen itse itselleen personoiduin verkkosovelluksin. Kömpelömmät ja köyhemmät leimautuvat helposti ajattelun ja toiminnan nykyehtoja ymmärtämättömiksi digiänkyröiksi ja tupajääriksi. Niin kuin yksinkertaistukset yleensä, tämäkin asetelma edistää vain vähän ymmärrystä siitä, miksi etukenoisessa tutkimustiedottamisessa tai hätäisessä nettiiutisoinnissa ilmenee toistuvasti tiedollisia ongelmia. Uutuusteokset auttavat tässä, mutta niissä kiinnitetään liian vähän huomiota kriittisen ajattelun edellytyksiin. Kirjojen pohjalta tuskin olisi voinut varautua Yle-luisuun.

Kari Karppinen ym., *Kenen media? Johdatus viestintäpolitiikan tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere 2015. 311 s.
Johanna Korhonen, *Mikä niitä riivaa? Suomalaisen julkisen keskustelun tuska – ja eräitä etenemismahdollisuuksia*. Kirjapaja, Helsinki 2016. 192 s.
Jukka Kortti, *Mediahistoria. Viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin*. SKS, Helsinki 2016. 383 s.
Maito tappaa ja muita outoja tiedeuitisia. Toim. Ulla Järvi & Tuukka Tammi. Vastapaino, Tampere 2016. 216 s.
Media lapsiperheessä. Toim. Anja Riitta Lahikainen ym. Vastapaino, Tampere 2015. 323 s.
Joonas Pörsti, *Propagandan lumo*. Teos, Helsinki 2017. 344 s.
Tiina Raevaara, *Tajuako kukaan? Opas tieteen yleistajuistajalle*. Vastapaino, Tampere 2016. 202 s.
Tiina Sarja, *Kuka oikein tietää. Kun mielipide haastoi tieteen*. Docendo, Helsinki 2016. 235 s.
Turo Uskali & Heikki Kuutti, *Datajournalismin työkäytännöt*. Vastapaino, Tampere 2016. 211 s.
Esa Väliverronen, *Julkinen tiede*. Vastapaino, Tampere 2016. 223 s.

Joukkoviestinnän jymyjuttu on viimeiset seitsemän kuukautta ollut marraskuussa 2016 ilmi käynyt pääministerin puuttuminen häntä koskevaan uutistyöhön ja julkisen palvelun median johdon myötäilevä suhtautuminen tähän. Koko hässäkän rekonstruoinnin sijasta luetaan alkuun hallinto-oikeuden professorin Olli Mäenpään (s. 1950) siitä laatimaa raporttia¹. Sen mukaan Yleisradion verorahoitus vaatii, että päätökset asiaohjelmista ”nautti[vat] kansalaisten luotamusta” (3). Tähän sisältyy se, että Ylen ”journalistinen päätöksenteko ja toiminta ovat riippumattomia” (16). Vastaavasti Mäenpää erittelee kansalaisten oikeuksia:

”Perustuslain sananvapaussäännöksen keskeisenä tarkoituksena on [...] taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin.” (16)

Raportti suosiikin pelkkää oikeudellista näkökulmaa avarampaa tarkastelua. Mäenpää muistuttaa unionitason sitoumuksista:

”Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vakiintuneesti korostanut sananvapauden suojaavan joukkotiedotusvälineiden olennaisen tärkeää tehtävää vallankäytön ’julkisena vahtikoirana’ [...] demokraattisessa yhteiskunnassa. Median tehtävänä on välittää yleisesti kiinnostavaa informaatiota ja ideoita, minkä lisäksi yleisöllä on oikeus saada tällaista tietoa.” (16)

Myös EU:n perussopimusten valossa ”jäsenvaltioiden julkinen yleisradiotoiminta liittyy suoraan jokaisen yhteiskunnan demokraattisiin, yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin tarpeisiin samoin kuin tarpeeseen turvata viestinnän moniarvoisuus” (17). Lisäksi Euroopan neuvosto on pitänyt esillä ”toimituksellisen riippumattomuuden välttämättömyyttä” ja sen turvaamista kansallisin laein ja hallinnoin (18).

Mäenpää lainaa ensin apulaisoikeuskanslerin huhtikuuisia madonlukuja Juha Sipilälle (s. 1951) (kesk.): ”Julkinen vallan edustajalla on [...] erityinen velvollisuus välttää sellaisia toimia ja sellaisen vaikutelman syntyistä, että hänen menettelyään voi tulkita yritykseksi ohjata, estää tai rajoittaa julkisen vallan käyttöä koskevaa

tiedonvälitystä.” (19–20) Hän lisää, että ”suorien vaikuttamisyritysten olisi aiheellista yleensä ylittää uutiskynnyksen jo sellaisenaan” (26). Mäenpään mukaan journalistinen vastuu tarkoittaa korkean laadun lisäksi ”julkisen keskustelun edellytysten luomista ja vallan vahtikoiran roolia” (28). Sananvapaudesta huolehtimiseen kuuluu oikeudellista vastuuta laajempia näköaloja: ”Monipuolisempi vastuu ymmärtäminen edellyttää [...] nykyistä vahvempaa ja rohkeampaa journalistista roolia [...]” (36)

Sananvapaus on demokraattisen yhteiskunnan tunto-merkki. Mäenpäästä erityisesti ”julkisen palvelun mediassa keskeisinä voidaan pitää moniarvoisuuden ja vallankäytön julkisen kritiikkimahdollisuuden turvaamista” (41). Siksi ”julkisen palvelun velvoitteen noudattaminen” vaatii Yleltä ”rohkeutta tarkastella yksityistä ja julkista vallankäyttöä kriittisesti, tuoda uusia näkökulmia yhteiskunnalliseen keskusteluun ja luonnollisesti myös journalistista riippumattomuutta” (46–47). Sananvapaus merkitsee mahdollisuuksien luomista ”osallistumiselle poliittiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan”, niin että toteutuvat ”julkisen vallankäytön kansanvaltainen kontrolli ja demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön avoin kansalaiskeskustelu” (47).

Mäenpään toimeksianto juontui ”viime kuukausien varsin kriittisestä huomiosta” (14). Hän mainitsee, että yleläisten vahva ”journalistinen integriteetti” on estänyt tunnistamasta tilausta ”vakiintuneen tavan erityisen kriittiseen arviointiin”. Mäenpään sanoin vaikuttamisia ja vaikuttamisyrityksiä tulisi ”arvioida eritellymin ja myös kriittisemmin” kuitenkin ”vaikeutta[matta] toimivia journalistisia prosesseja tai heikentä[mättä] mahdollisuutta käydä myös kriittistä keskustelua Yleisradion journalistisista sisällöistä.” (21–22) Hän palaa tuon tuostakin kriittisyyden teemaan ja kertoo: ”kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä” perustuslaillisessa sananvapauskatsannossa on tilaisuus ”vallankäytön julkiseen kritiikkiin”. (41)

Yle-kriisin opetukset

Tarve oikeusoppineen läksytykseen on mitä erikoislaatuaisin. Yle-kohua ennen ilmestyneessä viestintäpoliittisessa oppikirjassa *Kenen media?* (2015) todetaan perin viattomasti, että ”[h]arva kiistää sen merkityksen, joka kansalaisten tiedonsaannilla, median riippumattomuudella ja moniäänisellä julkisella keskustelulla on demokratian toteuttamiselle” (40). Samassa antologiassa myös toistetaan Suomen asemaa sanan- ja lehdistönvapauden ”kärkimaana” (87 & 103–107). Vain reilu vuosi myöhemmin niin pääministerille ja johtavalle journalistille kuin muillekin kansalaisille pitää erikseen paukuttaa kriittisen median elintärkeyttä.

Kenen media? on asiansa ajava tietoteos. Osuvasti se kokoaa, että verkkovallankumous ei ole lakkauttanut ”kiistelyä viestinnän moniarvoisuudesta ja keskittymisestä” (53). Viestintäpolitiikan professorin Hannu Niemisen (s. 1952) jälkisanoina myös tunnustetaan huoli niin laatujournalismin kohtalosta kuin ”demokraattisen

kansalaisuuden edellytyksistä” (232–233). Tämä onkin harvoja hetkiä, jolloin tähän juttuun mukaan otetuista kirjoista tapaa juonteita, joiden voi jälkiviisaasti sanoa valmistaneen Yle-gateen².

Oma lukunsa on *Ulkopolitiikka*-lehden toimituspäällikön, FM Joonas Pörstin (s. 1974) *Propagandan lumo*. Se ruotii otsikkonsa ruman sanan valossa niin suomenkielistä rasistista valemediaa kuin Krimin miehityksen kotimaistakin uutisointia (131–132, 141–142 & 187–188). Demokratian ja demagogian välinen juopa ei ole Suomessakaan silkka ajatuskoe vaan elävää todellisuutta (362). Pörstin mukaan ”kansalaisten medialukutaitoa tulisi parantaa”, samaan aikaan kun pitää turvata niin laadukkaat julkisen palvelun kanavat kuin kaupallistenkin vaihtoehtojen toiminta (364). Hän kavahtaa historian ja yhteiskuntaopin lukiokurssien kokeiluluonteistakin valinnaisuutta ja kuvaa sananvapautta kansanvaltaisuuden ”luovuttamattomaksi periaatteeksi” (365). Niinpä hän liittyy historiallisen esityksensä propagandan vaiheista sekä avoimen yhteiskunnan puolustamiseen että totuuden jyrävän disinformaation vastustamiseen. Hän ei liioin ujostele vedota vapauteen, veljeyteen ja tasarvoon. (361 & 371)

Pörsti ei kommentoi Yle-sotkua. Mutta hänen kirjansa liittyy yhdeksää muuta tähän juttuun otettua teosta lujemmin sen yleiseen merkitykseen ja Mäenpään Yle-ryöpytykseen, koska se puhuu liberaalin kansanvallankin yllättävän heikosta vastustuskyvystä propagandalle: ”Kriisien ja yhteiskunnallisten jännitteiden aikana demokratiat voivat olla erityisen alttiita manipuloinnille.” (10) Hyväksi merkiksi luettakoon sekin, että *HS*-toimittajista kaikenkarvaisen kehittämishutun ehkä löysäranteisin puffaaja kiirehti kehumaan Pörstiä nykypropagandan tunnistamisavusta ja hälytyskellojen soittamisesta lujan koulusivistyksen puolesta³.

Katsotaan muita niteitä tästä erikoiskulmasta. Kirjailijana tunnettu biologitohtori Tiina Raevaara (s. 1979) on lahja suomalaiselle julkiselle ajatustenvaihdolle. Hän on tuiki harvinainen yhdistelmä tieteellistä ja taiteellista vakuuttavuutta. Räväkkä mielipiteenmuodostus yhdistyy hänen puheenvuoroissaan avoimeen keskustellevuuteen. Raevaaran tietokirjoitusopas *Tajuaako kukaan?* (2016) on taiten laadittu yhdistelmä suorasukaista avittamista ja monipuolista tuumailua. Kirjoittaja esittää paljonkin omia näkemyksiään, mutta hän pitää lukijan kärryillä todistelutiellään. Lajityypissään onnistunut ja elävään tarpeeseen vastaava teos sopii keskustelukumppaniksi kaikille, jotka rakentavat tutkimuspohjaista esitystä eitutkijoille. Se myös nostaa oikeutetusti esiin ”yleistajuuden tietokirjallisuuden” kohentamista kaipaavan tilan ja huipentuu tällaisen ”maailmaan vaikuttamisen” puolustukseen. (16 & 198)

Paikoin kangertaa. Raevaara huomauttaa ”pakon omaisen narratiivisuuden” pilaamista jutuista, mutta puoltaa kovin kevyin perustein ja vähin pohdinnoin tarinamaisuuden ihannetta myös tietoyhteyksissä. (136–139) Hän myös liioittelee, että ”kaupallisen eetoksen” kanssa lähes vastakohtaisesta hengestä nousevan tut-

kimuksen populaaristamisessa olisi ”pakko hyväksyä” jonkinlainen ”kaupallisuus”. Kuulemma ”onnistunut esitystapa ja kiinnostavat näkökulmat” ratkaisevat myös laajalle yleisölle suunnatussa tiedeperustaisessa kirjoittamisessa ja sen viemisessä yleiseen jakoon. (35) Raevaara olisi voinut mainita, että kunnon tietotekstejä liikkuu paljon myös ostamisitta ja myymisittä. Järkevämpää olisi myös tähdentää eroa eikä yhtäläisyyttä luotettavasti yleisrajuistetun tietokirjan ja kaikesta mutkikkuudesta päästetyn *self help* -tuotteen välillä.

Nämä seikat eivät vähennä kirjan toimivuutta päätehtävässään. Parempaa apuvälinettä tiedollisen kokonaisuuden jäsentelyyn, kehittelyyn ja koetteluun tuskin on olemassa eikä ehkä ihan heti tulossakaan. Ja oletettavasti *Tajuaako kukaan?* pystyy poistamaan populaarimpaan ulostuloon houkuttavalta tietäjältä ne joutavimmat estot ilman kummempia haittavaikutuksia tiedollisuus- ja totuudellisuuspyrinnöille. Yhtä kaikki laajemmasta julkisen järjenkäytön näkövinkkelistä kirjan varsin pitkälle menevä myötäsukaisuus nykyisiä viestimistrendejä kohtaan ja paikoin kenties ylimitoitettun luottavainen käsitely tiedon elinvoimasta vallitsevissa oloissa antavat lisäsysäyksiä yleisemmän aihepiirin tarkasteluun.

Kannattaako ilkkua oppineita?

Helsingin yliopiston viestinnän professorin Esa Väli-verrosen (s. 1957) *Julkinen tiede* (2016) viistää paikoin Raevaaran pohdintoja. Siinä toistuvat huoli pitäytymisestä vanhentuneeseen ja toiveikkuus yltämisestä ajankäytön tiedolliseen asennoitumiseen. Väli-verrosen puoltaa uusia mediamahdollisuuksia käyttävää ja vaikuttavalla tavalla keskustelevaa tutkijatyyppiä ja rusikoi ”esoteerisen asiantuntijakulttuurin” jäseneksi hahmotettava vastatyyppiä. (16) Hän sympatiseeraa ”osallistamista”, ”vuoropuhelua” ja ”vastavuoroista oppimista”, jotka erottuvat edukseen ”yksisuuntaisesta tiedottamisesta, opettamisesta ja valistamisesta”. Hölynpöly jyllää, mutta ”akateeminen ylenkatse” ei käy. Täytyisi älyt, että koulutettu nykyväki ei jää valistettavaksi objektiksi vaan tahtoo vaikuttaa tiedon hyödyntämistapoihin. (19)

Tämä on ymmärrettävä mutta häiritsevä juonne muuten tyylikkäässä tieteen sosiologisessa pohdintarupeamassa. Väli-verrosen vinoilee valistuksen ”ylevälle tavoitteelle tehdä alamaisista kansalaisia, jotka ajattelivat omin aivoin ja kyseenalaistavat vallanpitäjiä” (21). Kuten nähtiin, Pörstin perspektiivistä tämä on mitä kiireellisistä päämäärä juuri nyt. Elämälle vieraisiin ihanteisiin verrattuna jokin *I Fucking Love Science* -saiitti kirjoittaa Väli-verrosesta enemmän sopeutta (15). Hän kyllä painottaa menettelytapoja: ”oikean tiedon tuputtamista” viisaampi vastaus kansalaisten huoliin on kuuntelu. Silti hän menee liian pitkälle ”rokotuskritiikin” kaltaisten ilmiöiden ymmärtämisessään: ”Niiden leimaaminen pelkästään tietämättömyydeksi on paha väärinymmärrys.” (20)

Totta kai on kuunneltava ja vaihdettava ajatuksia. Mutta ei ole mitään syytä olla puolustamatta vankkaa

tietoa erilaisia epä- tai vastatiedon muotoja kohtaan. Epämääräiseen nettihaeskeluun nojaavaa rokotevastustusta – jota ei tule palkita arvosanalla ”kritiikki” – tuskin kannattaa edes mieltää kansalaisilta kumpuavaksi palautteeksi tiedon soveltamista kohtaan: sitä soisi tutkittavan mielipiteenmuodostuksen hasardina ja koulutuksen tehostamistarpeena. ’Kansalainen’ on ylipäättään parasta käsitteä edelleen valistuneeksi henkilöksi, joka hankkiutuu parhaaseen mahdolliseen tietoon sen varassa itseään ja yhteiskuntaansa arvioidakseen ja uudistaakseen.

Väli-verrosen mainitsee tutkijoiden velvollisuuden ”toimia kriittisinä faktojen tarkastajina julkisessa keskustelussa”. Mutta ”entistä moniäänisempi julkisuus” myös velvoittaa heidät ”kiinnittämään huomiota omaan viestintätyyliinsä, jonka maallikot herkästi tulkitsevat ylimieliseksi, holhoavaksi tai liian virkamiesmäiseksi”. (23) On paikallaan varoittaa niin kopeuden kuin pölytyneisyyden vaaroista. Viestinnän stailaus hipoo kuitenkin huomiotalouden oikeutusta. Ei ole kenenkään etu, jos tieteilijät kadottavat erottuvuutensa: eikö heidän ulostantinsa saa kaikin mokomin kuulostaa muulta kuin puoleeratulta valmennuskonsulttikieleltä? Väli-verrosen myhäilee ”aiemmin suljettujen päätöksenteon kulttuurien” avautumista: netin luomat titteleitä tai ansioluettelaita kyselymättömät ”uudenlaiset asiantuntijuuden markkinat” ovat hänelle sekä realiteetti että helpotus. Sivuhuomautukseen kanavoituu huoli kehityksen ”uusista riskeistä”. Ristiriitakin viriää: yhtäältä Väli-verrosen alleviivaa, että rokoteskeptikoita ja karppausvalmentajia ei pidä katsoa tietämättömiksi tieteen vastustajiksi, toisaalta hän viittaa joidenkuiden kokemaan ”tunteeseen siitä, että he ovat oman elämänsä asiantuntijoita”. (45) Ja tämä piikki on suoraa jatkoa hänen torjumalleen vanhakantaiselle tieteelliselle ylimielisyydelle:

”Nämä arjen asiantuntijat ovat jo löytäneet sisäisen sankarinsa ja tuotteistaneet sen markkinoille sopivaksi.” (50)

Luultavasti Väli-verrosen ottaa taktista etäisyyttä kammio-olion tyyppistä voidakseen uskottavasti liittyä iloon tiedonvälityksen demokratisoitumisesta (vrt. 51). Jämähäntä oppineistoa varmasti riittää. Taajaan twiittaavat professorit Anu Koivunen ja Markku Niemivirta, joita Väli-verrosen ei nimeä, taas sopsivat oivasti edustamaan uudella lailla avoimesti työtään tekevää ja siitä kertovaa tutkija-intellektuellia. Hieman eri lailla aktiivisten oppituolin haltijoiden, Sari Kivistön ja Sami Pihlströmin, esittämän kritiikin tieteen impakti- ja muista uusista paineista hän huomioi lyhyesti (155). Päätelmä on maltillinen: ”Avoimuus, läpinäkyvyys ja julkisen tilitteellisuuden korostaminen eivät ole [...] mitään patenttiratkaisuja yliopistojen ja tieteen ongelmiin suhteessa muuhun yhteiskuntaan.” (158)

Ote-eroja on hyvä korostaa ja pitää esillä murroksen etuja. Mutta miksi roolittaa valistus konnaksi? Ja Väli-verrosen vain vihjaamista sudenkuopista olisi ollut hyvä kuulla lisää. Hän antaa tarpeettomankin suurta tunnus-tusta somen ”uusille vallan vaihtokoirille” eli ”perinteisen

median” valvojille (51). Aiheelliset korjaukset ja kommentit traditionaalisen välineen julkaisuihin vain saadaan tyyppillisesti taholta, jonka voi paremminkin laskea osaksi vahtikoiraperinnettä kuin sen haastajaksi. Olihan lehtien tekeminen aina 1800-luvun lopulle saakka amatööripuuhaa: nykyinen mediamoneus muistuttaa paljonkin Ranskan vallankumouksen aikaista kansalaistoimeliaisuutta ja kanavapaljoutta. Yhä vain kelpaa erotella akanat jyvistä ja tarkata niin Pörstin kuin Mäenpään kirkastamien ideaalien uhattuutta.

Väliverrosta maallikoita kyykyttävä ”asiantuntijapuhe ei ole enää nykypäivää”. Ehkei, mutta tämän kuvaaminen ”oman järjen käytön” ja ”yksilöllistymisen” voitoksi viittaamalla Immanuel Kantin (1724–1804) ”valistuksen periaatteeseen” ontuu. (51) Mollaan jälkeen Väliverronen kaartaa ovelasti kannattamaan valistuksen ydinsanomaa. Silti hän on synnyttämälänsä mielikuvan Kantista kokemusasiantuntijuuden takuumiehenä. Preussilaisfilosofi puhui sentään feodaalivaltaa ja siihen rinnastuvia totuudenomistajia vastaan, ei suinkaan parasta tietoa tai tiedettä tai tutkimuksen mahtia vastaan. Eikä täysi-ikäistyvä kansalainen ollut Kantille mikään asenneheeros vaan tieto- ja toimintakyvyn sivistynyt käyttelijä. Väliverrosen myönnytys tarpeesta ”arvioida kriittisesti” nykyajan mullistuksia tuntuu laimealta. Samassa ääniläisissä hän tyytyy sanomaan kyvystä erottaa kunnan ekspertti huijarista, että se ”on tärkeä taito”. (51) No, ehkä nämä oikein korvin kuunneltuina soinnahtavat sittenkin samanlaisilta kuin Pörstin rummunlyönnit.

Mojovammin Väliverronen nostaa kissan pöydälle. *Think tank* -tyyppiset ”käytännön ongelmien ratkaisuun” pyrkivät vaikuttajatahot ovat vahvistaneet asemiaan sekä ”poliittisessa päätöksenteossa” että ”yhteiskunnallisessa keskustelussa”. *Julkinen tiede* vain jättää harmillisesti puolitehen tämän ydinmurroksen käsittelyn. Väliverronen setvii uusien (näennäis)tiedolla pelaajien neuvokkuutta irtautua varovaisuuden kaltaisista akateemisista ihanteista ja päästä median suosioon ”toisinajattelijoina”. (56–57) Kritiikki pysyy uskaliaan pidättyväisenä. Jälleen tuntuu, että strategisesti vältetään vaikutelmaa siitä, että tuomittaisiin ajatushautomot ja vaikuttajaviestijät. Väliverronen haluaa korostaa myllerryksen hyviä eikä huonoja puolia. (vrt. 158) Odottaisi arviota siitä, millainen suhde on ajantasaisten viestivyyskriteerien ja muuttuneen asian-tuntemuskäsitteen välillä. Ja mikä tehtävä tässä kritiikille asettuu.

Usein liioittelu ja suoranaiset virheet tiedeuutisoinnissa palautuvat jo tutkimustiedotteisiin. Ne eivät siis synny vasta seuraavassa vaiheessa tiede- tai yleistoimittajien käsissä. Kun Väliverronen kertoo tästä, hän lukee taas vikapäiksi toimittajia ylenkatsovat hienohelmatutkijat. (65) Eikö (etenkin koulutus- ja tutkimuskielteisessä poliittisessa ilmapiirissä) moite tulisi kohdistaa nykyisiä viestintätapoja säätelevälle monenkirjavalle kommunikointi- ja kehittämisteollisuudelle? Väliverronen viittaakin tutkijoiden yhteisvastuuseen ”tiedottajien ja pr-viestinnän ammattilaisten” kanssa ja yhdistää sensaatiomeiningin ”lobbareihin, poliitikkoihin ja muihin mie-

lipidevaikuttajiin”. (65) Hänen mukaansa pidäkkeettä ylisanaileva ja yksinkertaisteleva markkinointihenkisyys tiedetiedotuksessa ”on rapauttanut yliopistojen mainetta puolueettomina tiedon tuottajina”. (73)

Ollaan lähellä jutun juurta mutta syltityhtealta saakka ei päästä. Erittelyä jäytää taipumus kernaammin piiskata ummehtunutta akateemisuutta hetkittäin lähes koutsihenkisesti kuin puolustaa korkeinta tietotuotantoa. Irvailu harhaisista tieteilijöistä jakamassa ohjeita kuuliaiselle medialle on hyvinkin paikallaan (66). Mutta eikö nykytilanteessa olisi kiireellisempiäkin pulmia? Jos puolikuvitteelliset vanhan ajan tiedehenkilöt kuolevat pian sukupuuttoon, heitä saatetaan kaivata vielä kipeästikin. Sutki uuden ajan tutkija voi olla ihailtavan notkea moniväyläpostaja, mutta jos kansalainen ei erota häntä tsempparista, ei tarvitse ihmetellä epätiedon menestystä. *Julkinen tiede* arvattavasti valittelee Jürgen Habermasin (s. 1929) kriittistä julkisuusteoriaa vajavaiseksi apuvälineeksi ”medioituneen vuorovaikutuksen” tajuamisessa, vaikka myöntääkin sen klassikoksi (124–126). Mutta kirjassa ei paneuduta esimerkiksi elämäntyylijournalismin ja itseavun nousuun, johon tuota teoriaa saattaisi sovitella hyvinkin sattuvasti.

Onkin kehaistava dosentti Jukka Kortin (s. 1968) *Mediahistoriaa*. Opus saattaa tuntua aiheensa puuduttavalta läpijuoksulta kumpujen yöstä nykyaikaan. Mutta jo pelkkä hymisteleättömän kriittisesti omaksuttujen habermasilaisien ajatusten kytkeminen nykytilanteeseen todistaa hyvästä vainusta: ”Suhdetoiminnan ja siihen liittyvän lobbaamisen merkitys ei suinkaan ole vähentynyt, vaan esimerkiksi myös Suomessa on puhuttanut 2010-luvulla viestintä- ja mediatoimistojen kasvava merkitys julkisuudessa ja poliittisessa päätöksenteossa.” (95) Kirjoilla on eri funktionsa, ja kumpikin on sarsassaan pätevä, mutta lupaavasti *Mediahistoria* pitää Väliverrosta poiketen Habermasia käypänä medioitumisen käsitteen ja käytäntöjen tutkimiseen (322). Hänestä olisi hyötynyt toimittaja Pörstikin. Arvatenkin sivujuonteeksi jäävästä aiheesta kuulisi mieluusti Kortilta enemmänkin. Hänen yleisesityksensä on kahluun väärä.

Habermas-moitteidensa jatkeeksi Väliverronen näpättyä tieteeltä kansalaisyhteiskunnan puolustusapua vaativaa brittiosologia Michael Burowayta (s. 1947) turhasta ”kaunopuheisuudesta” ja liiasta ”idealismista”. Mutta keskittyessään realismihakaiseen selvittelyyn tieteestä ”kulttuurin ja yhteiskunnan tuotteena” suomalainen unohtaa tarkemman ruodinnan tietoa tällä haavaa jäytävistä tendensseistä. (201–202) Väliverronen tunnistaa varmasti tahallisen tai tahattoman fuulamaakaroinnin tai sallitun kritiikkittömyysalueen laajentamisen riskit julkisuudessa. Hän tuntuu vain varovan, ettei leimautuisi eilisen edustajaksi ja huomisen ankeuttajaksi. Tämä estää pureutumasta ideamarkkinoiden haitallisiin muutoksiin, kuten uusien välineiden epäviisaaseen väärinkäyttöön. Sellaisen arviointi edellyttää hyvinkin perinteistä kriittistä tarkastelua, jossa ei kuitenkaan olla millään lailla kiistämässä aikamme roimia uusia – jos

kohta aina osittaisia ja eriarvoisuutta lisääviäkin – vapausasteita ja muita ihanouksia. Koivunen ja Niemivirta ovat osoittaneet, että uudenlainen viestivyyden on hyvinkin yhdistettävissä vanhan koulun kriittisyyteen.

Tutkimuksia ja puheenvuoroja

Yksi tapa pohtia viimeaikaisten viestintämyllerrysten sosiaalisia heijastuksia on seurata tai harjoittaa mediakasvatusta. *Media lapsiperheessä* kuvaa perhettä ”kasvokkaisen vuorovaikutuksen instituutiona” (38). Teoksen mukaan tiedetään liian vähän siitä, ”miten perheenjäsenet yhdessä käsittelevät esimerkiksi keskinäisissä keskusteluissaan kodin medialaitteiden antia, miten median käyttöön luodaan järjestystä ja miten perheen mediasta riippumattomat toimet jäsenyivät median käyttöön” (36). Tutkijat eivät peittele, että heidän tuore empirinen tutkimuksensa näistä asioista toteutettiin hallitsevasti ”hyvän elintason ja väljän asumisen” leimaamisessa perheissä (51).

Kirja tarjoaa paljon miettimisen arvoisia löydöksiä. Näihin kuuluu sekin, että ”[y]ksin ruokailu on vähäistä” (130). Vastaavasti ”yksinoloajan lisääntyminen lasten ja nuorten ajankäytössä on kiinteästi yhteydessä tietokoneen käytön lisääntymiseen” tavalla, joka on jättänyt usein yhdessä katsotun television kakkoseksi (113). Toisin kuin monesti uumoillaan, nuoret eivät tutkijoiden mukaan näytä kokevan nettiajanviettoa seurassa tai toisten kanssa olemiseksi huolimatta sen kiistattomista sosiaalisen kanssakäymisen piirteistä (131). Teoksen ehkä jännittävimpiin teksteihin kuuluvat perheenjäsenien mediasuhteisiin keskittyvät erittelyt yhteisestä ruokailusta ”vuorovaikutuksena ja sosiaalistamisena” (155). Analyysi tuottaa suosituksen nähdä pöytäkeskustelut ”oppimisen, hyvinvoinnin ja sosialisoinnin kultakäivökseksi” (181). Koko antologia päättyy vetoomukseen vanhemmille olla ”mukana lapsen mediasosialisatiossa” ja ”tukea lasta median kanssa” (288).

Tulee pohtineeksi kirjasta syrjään jääviä asioita. Varrattomien perheiden olojen kohdalla ammottaa räikein aukko. Mutta kansien välissä ei liioin pohdita mediakritiikkiä. Ehkä se on painunut sivuun osin siksi, ettei siihen aina johda luontevaa reittiä ainakaan varhaiskasvatuksesta. Vaan vaikuttaisiko sekin, että kriittisyys tiedotusvälineiden äärellä saattaisi kuulostaa liian tuomitsevalta kotien yhteisiä mediasuhteita affirmoivasti käsittelevässä työssä? Mene tiedä. Puute ei luultavasti vähennä kirjan käyttökelpoisuutta tai yleistä laadukkuutta.

Jyväskyläläisten viestintätutkijoiden *Datajournalismin työkäytännöt* on vielä sovinnaisempi perusoppikirja. Sitäkin voi lukea sellaisten yleisten yhteiskunnallisten kysymysten valossa, jotka rajautuvat pois sen pääsisällöstä. ”Muista kriittisyys!” merkkäavat Uskali & Kuutti mukailemaansa datajournalistin huoneen- tauluun (194). Itse teos ei suuresti tässä kunnostaudu, vaan hoitelee enemmänkin käytännöllisen johdatuksen tarpeen. Kirjoittajat kyllä tähdentävät journalistien ja

tieteilijöiden yhteistyötä: toimittajien keskinäisen laadunvalvonnan lisäksi kaivataan ”akateemisen tutkimuksen kriittistä ja systemaattista silmää ja ulkopuolisuutta arvioimaan, mikä datajournalismissa on kestäväää ja mikä ehkä vain liiallista toiveikkua, hypetystä.” (14) Silti kirjassa on melkoinen määrä hehkutusta ja kiihdytystä.

1820-luvulla julkaistun uutisen luonnehtiminen ”datajutuksi” kertoo riittävästi työn historiallisesta ohkaisuudesta (19). *WikiLeaksin* jälkeisten tapahtumien selvintä sujuukin vakuuttavammin, jos kohta melko vahvasti määrällisyyksiin keskittyen ja innovaatioterminä ryöstöviljellen (23, 50). Sanottua tarkistelevia lausumia tulee harvakseltaan: tyylilajina on kohotempoinen esittelyminen eikä pohdinta tai kritiikki. Uskali & Kuutti onnistuvat kuitenkin sekä maalaamaan uskottavasti kuvan datajournalismin kaikkiallisuudesta että puimaan pystyvästi avoimen tietouden ja yksinoikeusaineistojen välisiä jännitteitä. He sivuavat myös jakamisen yhteyttä ”hallinnon läpinäkyvyyteen ja demokratian toteutumiseen”. (39, 35–36 & 65) Journalismin ”suuntaus tai toimintamalli, jossa tiedonhankinnan ja journalistisen käsittelyn kohteena ovat erimuotoiset data-aineistot, esimerkiksi viranomaisten hallinnoimat tietokannat tai rekisterit” tulee näin valaistuksi, vaikka käsittelevä kutistuu niukaksi (58). Suomalainen kehitys tiivistetään *HS:n* ensimmäiseen datajournalismijuttuun tammikuussa 2011, saman lehden datadeskin perustamiseen kesällä 2012 ja Yle Plus -toimituksen luomiseen alkuvuodesta 2013 (71–82). Erotellaan hidas ja tutkiva datajournalismi nopeasta yleisestä ja myönnetään suoraan, että joutuisampi valtalaji ei keskity ”kriittisesti tarkistamaan tietojen todenperäisyyttä” (61).

Kirjassa nousee hetkittäin esiin huolentapaisia. Haastattelussa *HS:n* Tuomo Pietiläinen vaatii selvyttä siihen, ”käsittääkö [datajournalismi] kaikki testit ja hasunhauskat pelit ja viihteen”. Ylen Juho Salminen mainitsee faktapohjaisuuden ja aiheen syventävyyden kriteerit hyvissä datakeinoihin tehdyissä asiajutuissa mutta lisää: ”Niin kauan kuin journalismin halutaan tekevän tärkeästä kiinnostavaa ja toisin päin, aina joku viuhuttaa viihteellistymiskorttia.” (84) Yle-kalabaliikin jälkihaitannossa tämäkin kepeä kanta lemahtaa katteettomalta luottamukselta uusvinkeisiin jutuntekotoihin. Samaa sarjaa edustaa Uskalin & Kuuttiin kriittikkömästi esittelemä psykologisoiva käsitepari: *data set of mind* eli datalle otollinen mielenlaatu olisi omaksuttava dokumenttiperustaisen ajatusmallin sijasta tai jatkoksi (85). Tekijät soimaavat aiheellisesti datajournalismikirjoittelun ”maagisia piirteitä, munkkilatinaa ja toiminnan merkitystä korostavia piirteitä” ja pitävät esillä yhtä hyvin ”datan likaisuutta” ja ”datasokeutta” kuin ”puutteellista lähdekritiikkiäkin” (160 & 167–168). Oudoksuttavasti he tosin luonnehtivat ”kriittistä suhtautumista dataan” nimenomaan ”erityisen tärkeäksi eettiseksi kysymykseksi” (167). Eikö kritiikki ole elimellinen osa journalismia myös – edes argumentin vuoksi – ulkoerittisesti kuvattuna?

Datajournalismin työkäytännöt lienee niin tasapainoista jälkeä kuin yleisesitykseltä juuri tästä aihepiiristä voi toivoa. Se tokaisee järkeenkäyvästi, että ”paikkansa jo vakiinnuttanut” datajournalismi ei kenties ikinä tavoita ”selkeää institutionaalista asemaa” tai muutu ”valtaviraksi”. (176) Varoitettuaan teknologia- ja muotopainotteisuudesta ja journalismin peesausasemasta tekijät kuitenkin vaihtavat jälleen hypehtävämpään äänilajiin siteeraamalla visionäärien kantoja datan analysoinnista journalismin tulevaisuutena (177). Uskali & Kuutti myös kutsuvat omaa mainintaansa ”ulkopuolisiin vaikutusyrityksiin yleensä kriittisesti suhtautuvien” toimittajien alistumisesta Googlen valtaan ”jonkinlaiseksi reunahuomautukseksi”. He tyytyvät niin ikään vain mainitsemaan ”datajournalististen konsulttiyritysten” noususta eivätkä lähde puntaroimaan sitä. (179 & 189) Ehkä kirjassa on riittävästi eväitä myös sen miettimiseen, kuinka kriittisen journalismin ja hyviä perusteluita arvostavan julkisen keskustelun ihanteet säilyvät muuttuvissa mediaoloissa. Ehkä ei. Varmemmin se vastaa omaan ensisijaishuutoonsa.

Otetaan tutkijatuotosten perään toisenlainen esimerkki. Toimittaja-kustantaja Johanna Korhonen (s. 1968) kelpaa varmasti väliverroslaisinkin kriteerein merkkitapaukseksi avoimesta tietopuolisen yhteiskunnallisen keskustelun kävijästä. Sujuvana kirjoittajana ja terävänä puhujana sekä pelottomana sananvapauden puolustajana hän on vaalinut fiksun ajatustenvaihdon ja päätöksenteon edellytyksiä monilla foorumeilla.

Sen tähden *Mikä meitä riivaa?* on yleisyhteiskunnallisesta näkökulmasta pettymys. Se saattaa olla jujukas apu-neuvo suotta tulehtuvien kiistojen ratkonnassa. Mutta vaikka sivuilta kaikuvat Korhosen arvostelukyky ja tilan-netaju, teos oireilee ikävästi julkisen debatin huonontumisestakin. Tilanne ei ole kehuttava, jos syheröiset asiat on pakko paketoida mutkat suoraksi laittavaan opaskirjaan, johon mahtuu käytännössä yksi tiedollinen auktoriteetti, Pörstinkin ohimennen mainitsema yhdysvaltalainen kielitieteilijä George Lakoff (s. 1941). Korhosen etevyys antaa kyllä mahdollisuuden sattuviin sivalluksiin esimerkiksi Sipilän hallituksen tavasta käyttää käsitettä ’yhteiskuntasopimus’ (169) ja kirkon valtataistelusta homoriidan taustalla (86). Mutta mihin päästään yhden käsiteparin – lakoffilaisen *strict fatherin* (”ankara isä” / ”säätöihmiset”; Korh. suom.) ja *nurturant parentin* (”hoivaava vanhempi” / ”hoivaihmiset”) – kriittikistä vapautetulla soveltelulla? (45 & 103) Kenties irti kirjassa valitellusta ”epä-älyllisyydestä” mutta tuskin siinä kaitvattuun ”moniulotteisuuteen” (18).

Toivottavasti moni pääsee. Korhonen ei anna ymmärtääkään esiintyvänsä tutkijana, vaan hän sanoo tehneensä kirjan, jottei itse sortuisi pelkälle haukkumisinjalle (esim. 9 & 192). Näyttää vain siltä, että suhteellisesti liikaa on satsattu niin yritykseen hillitää kärjistymiskehitystä kuin myös mukautua nykyisiin suosikkilajityyppeihin. Liian vähän on panostettu sen etsimiseen, millainen kirjoittaminen voisi olla vastamyrkkyä niin nykymalliselle vihapuheelle kuin nykytyypiselle heppoisuudellekin.

Tekniikan tohtorin ja tiedeviestinnän maisterin Tiina Sarjan *Kuka oikein tietää* pitää komeasti polttopisteessä tiedon uhattuuden ja epätiedon markkinat. Kirjaa heikentää kumminkin etäisyys niin käytännön journalismista kuin alan teorioistakin. Lisäksi sitä vaivaa satunnaisten tapausten kutominen mukaan polveilevaan esitykseen, jossa ei pahemmin välitetä oman ekspertiisin rajoista (esim. filosofiasivupolku 115–117). Se on ensisijaisesti tiede- ja tietonäkökulmista kummeksuttavien tapausten vaihtelevasti osuvaa kommentoimista vailla lujaa taitoa tai tahtoa kokonaiskuvan hahmotteluun. Sarjan tapa juontaa teoksensa ”puheenvuoroksi terveen järjen puolesta” on avoimen suorapuheinen mutta myös epävakuuttavasti yksipiippuinen (9). Historiatonta julistusta hyvittävät kohdat, kuten huomiot tieteellisen ja kokemustiedon ei-mustavalkoisesta suhteesta, ohitetaan turhan vauhdikkaasti (146). Haastateltuja tai muita tiedeauktoriteetteja ei koetella, ja useissa jaksoissa seurataan suotta toisen käden lähteitä (esim. 128). Puutteineen ja yksioikoisuuksineen kirja on kuitenkin kiitettävä kustanne. Sarja päättää varmakätisesti monimutkaisuuden ja epävarmuuden puolustamiseen (222). Tämä epäsuora perustelu paikoin hajamietteiselle kerroinnalle maistuukin jo paremmalta kuin tervejärkisyysslipun liehutus.

Kirjoituskoosteessa *Maito tappaa* ollaan pitkälti samalla asialla. Ja mikä yhden tekijän tietokirjassa tuntuu sekalaisuudelta, kuuluu antologiagenressä asiaan. Journalistiikan tohtorin ja tiedeviestintävaikuttajan Ulla Järven (s. 1962) ja kumppanien kirja on enimmäkseen napakkaa ja vakuuttavaa raportointia nykyisten yleisviestinten vaikeuksista tulla toimeen (luonnon)tiedeuutisten laatimisessa ilman tietohävikkiä, mahdottomia yksinkertaistuksia ja hullunkurisia kömmähdyksiä. Se uskaltaa keskittyä epäonnistumisiin ja harhaanjohtamiseen tätä valintaansa sattuvasti perustellen (18). Silti se on pääasiassa motkottamaton ja rullaava, vankan asiansa tehoon luottava, joskin epätasainen toimitte. Kirja ilmaisee tavoitteensa kyllin hienosyisesti: ”Dialogista tiedeviestintää on [...] mahdollista tehdä monella muulla ja hedelmällisemmällä tavalla kuin rakentamalla juttu väärän [tai vale]tasapainon [ja valekompromissien] varaan.” (10)

Teksteistä parhaisiin kuuluu kasvitieteilijä-kulttuurivaikuttaja Reetta Kettusen osio nykymuotoisesta tutkijoiden häirinnästä. Selostaessaan tieteilijöiden uhkailua ja parjausta kartoittaneen kyselyn antia kirjoittaja viittaa myös suomalaisen sananvapauden ”säroihiin” ja sen loukkaamisen yleistymiseen (163). Kettunen mainitsee sekä herjat ”kaiken maailman dosenteista” että ”asiantuntijatiedon sivuuttamisen poliittisessa keskustelussa ja päätöksissä”. Korhosenkin kirjaa motivoivien tiedevihamielisten ”leikkausten ja loukkausten” oloissa hän kysyy, ”kuinka vähän arvostamme tietoa aikana, jona sitä kaikkein eniten tarvitsemme” (164).

Toimitteessa kohtaavat myös Raevaara ja Väliveronon. Biologi-kirjailija jatkaa omassa osuudessaan *Julkinen tiede* -kirjassa esitettyä tulkintaa rokoteskep-

tisyyden tiedollisestikin moniselitteisestä luonteesta. Mutta hän onnistuu viestintäprofessoria paremmin summaamaan asian laidat kaihtamatta ”pseudotieto”-pejoratiivia ja zoomaamalla asiantuntijuuden hämärtymiseen. (134 & 145) Välvirronen on itsekin hyvässä lyönnissä: nyt hän ei niinkään essehdi tieteen ja julkisuuden kiharaisuudesta moittivuutta pidätellen, vaan hän puhuu ”kriittisen arvioimisen ja editoimisen” kaiventuvasta alasta, lopettaa lähdekritiikin ja taustapenkosten kasvavaan tarpeeseen sekä arvostelee siinä välissä vahvoin vedoin etenkin ”pr-viestinnän ja journalismin välistä epäsuhtaa” (128 & 131). Vaikka hän tässäkin ripittää myös tutkijoita, nyt yleisvaikutelmaksi piirtyy halu ja kyky kannustaa näitä vastustamaan raskaisiin seurauksiin johtavaa tutkimuksen äkkituotteistusta ja yliampuvaa markkinointia. (128)

Lopuksi

Mäenpään raportissa kerrotaan Ylen uutis- ja ajankoh- taistoimituksen päätoimittajan Atte Jääskeläisen (s. 1965) propagoiman ”ratkaisukeskeisen journalismin” nousseen yläläisten haastattelussa yhdeksi selitykseksi ”liikavarovaisuudelle” yleensä ja kriittisyyden pidätel- lylle erityisesti (45)⁵. Valitettavasti Mäenpää ei suoraan syvenny tähän aiheeseen – mitä ilmeisimmin rajaten sen pois sekä toimeksiantonsa että asiantuntemuksensa piiristä. Hän kuitenkin tulee kommentoineeksi sitä epäsuoraan. (Olisi myös mukava kuulla, mitä hetkittäin ratkaisukeskeisyysretoriikkaa myötäilevä mutta siihen tuskin sitoutunut Korhonen tuumisi asiasta.) Raportissa viljellään hetkittäin nykypäivän konsulttislängia puhumalla esimerkiksi tarpeesta ”jalkauttaa prosessien kehittä- mistä” tai viittaamalla siihen, miten Ylen ajankohtais- toimituksen organisaatiouudistus ei sujunut ”henkilöstö- hallinnollisesti myönteisellä tavalla” (51 & 35). Yleislinja on silti kirkas.

Mäenpää teroittaa kaiken aikaa ratkes-painotuksesta selvästi erkanevaa ja sille monin tavoin vastakkaista kriittisen journalismin velvoitetta⁶. Hyvät uutiset on helppo tiivistää. Mäenpään mukaan Yle tekee edelleen vahvaa työtä kriittisessä asioista raportoimisessa ja niiden käsittelyssä, siinä missä hänen kuulemansa yle- läiset esittivät laajasti moitteita uutis- ja ajankohtais- toimituksen johtamisesta (36 & 48; 45). Huonoihin uu- tisiin voi laskea lähes koko raportin: katsoohan Mäen- pää välttämättömäksi opettaa ja ojentaa Jääskeläistä ja muuta johtoa kymmenien sivujen mitalla kriittisen journalismin perusteista ja niiden laiminlyömisestä. Yksi huipentuma tästä on karu toteamus ”johdon pai- koitellen puuttuvasta tuesta yhteiskunnallisia ja talou- dellisia ongelmia tai vallankäyttöä kriittisesti käsitte- liltä ohjelmilta” (47).

Mäenpää teilaa Jääskeläisen säikyn virheenvälttö- linjan selityksenä tietyille editoinneille tai toppuutte-

luille. Kriisin käynnistäneen Terrafame-uutisoinnin ulottuvuuksia ei käy yleistäminen: Yle ei ole ”menet- tänyt journalistista riippumattomuuttaan tai kattavasti ja lähtökohtaisesti luopunut roolistaan vallan vahti- koirana”. Mutta haastatteluisia ilmeni ”samanluonteisia” tapauksia. Mäenpään mukaan ”[n]iitä yhdistää erityisen korostettu pyrkimys välttää virheitä etenkin poliittisesti sensitiivisissä aiheissa varsinkin, jos uutisointi kohdistuu keskeisiin vallanpitäjiin ja siihen saattaa sisältyä kriittisiä tai jopa pelkästään arvostelua mahdollisesti aiheuttaviksi ymmärrettäviä tietoja”. (47–48) Toimittajien ja tiedotus- tutkijoiden tehtävänä on punnita journalismin periaat- teiden ja eri lajien toteutumista niin Ylessä kuin muis- sakin viestimissä. Ratkaiseva kysymys koskee kriittisen raportoinnin ja erittelyn alaa ja painoarvoa kaikessa me- diatarjonnassa. Mäenpään työ antaa aineksia mittailuun ja koetteluun.

Jääskeläisen viivästyneet eropassit 29. toukokuuta vahvistivat tylytyksen osuvuuden. Osumaa otti myös häntä viimeiseen saakka puolustanut, itsekin kriittistä uutistyötä jarrutellut mutta virassaan jatkava Ylen toi- mitusjohtaja, yritysviestintätaustainen Lauri Kivinen (s. 1961). Tästä huomauttaminen ei ole julkisen palvelun median jatkettua ryvettämistä vaan päinvastoin muis- tutus siitä, että palomuurit ovat rakoilleet niin poliittik- kujen kuin patruunoittenkin painostuksesta.⁷ Ja ratkes- tyypiset muodit ovat villinneet journalistista johtoa Suomessa myös kaupallisessa mediassa. Viimeistään nyt kriittisistä taidoista julkisessa keskustelussa ja kansalaisen elämässä on tullut selviön sijaan monenlaista vaalimista ja kohentamista vaativa asia. Se ei ole demokratian kan- nalta ollenkaan hullumpi juttu.

Viitteet & Kirjallisuus

- Olli Mäenpää, *Yleisradion journalistinen päätöksentekoprosessi*. Arviointiraportti. *yle.fi* 15/v/17.
- Koska jupakan ainakin yleiseltä yhteiskunnalliselta kannalta olen- naisin piirre on sen yleinen merkitys tai opetus, ei tässä puida asianosaisten (Jussi Eronen, Jarno Liski, Salla Vuorikoski) *whodun- nit*-teosta *Ylegate* (Crime Time, Helsinki 2017) ja siinä arvosteltu- jen henkilöiden reaktioita.
- Jaakko Lyytinen. Tämän takia hairahdumme niin helposti propa- gandaan. *Helsingin Sanomat* 2/iv/17.
- Kysymys on epäonnisesta retoriikasta: esim. *Acatiimi* 4/17:n haastattelussa Välvirronen kiinnittyy valistuksen projektiin (ja arvostelee pääministeriä sananvapauden rajoittamisesta). Verkossa: www.acatiimi.fi/4_2017/14.php
- Vrt. Hannele Huhtala, Sami Syrjämäki, Jarkko S. Tuusvuori, Yle- kohu, ratkes-trendi ja kriittinen journalismi. *niin & näin* 4/16, verkkoteksti. Luettavissa: netn.fi/artikkeli/yle-kohu-ratkes-trendi- ja-kriittinen-journalismi.
- ”Ainakin me Ylessä uskomme ratkaisukeskeiseen journalismiin”, toteaa Jääskeläiselle loppuun asti uskollinen Yle-toimittaja Sanna Ukkola. Ks. Siina Repo, Sanna Ukkola: Journalismi, valitse suun- tasi! *Viesti.fi* 7/vii/16. Verkossa: viesti.fi/ajankohtaista/4297/
- Ks. Paavo Teittinen & Maria Manner, Sähköpostit kertovat. *HS* selvitti, mitä Ylessä tapahtuu. *Helsingin Sanomat* 1/iii/17.